

Регіоналістика. Краєзнавчі студії

УДК 94(477)(092):7.078:37

Бровко А. Г.

ПРОСВІТНИЦЬКА ТА МЕЦЕНАТНА ДІЯЛЬНІСТЬ П. С. КОРОБКИ

Стаття присвячена українському просвітителю, меценату Чернігівської губернії Павлу Степановичу Коробці. У статті досліджується життєвий шлях та громадська діяльність благодійника. Показано суспільно-корисну діяльність П.С. Коробки та його внесок у розвиток рідного містечка Мрин. Саме тут за його сприяння було побудовано і облаштовано початкове двокласне училище; кам'яну Покровську церкву, нижче Леонідівське ремісниче училище для хлопчиків, Людмилівську жіночу школу, лікарні, богодільні, читальні, пожежні команди, народну чайну, цегельний завод, ткацьку та кошикоплетільну майстерні. Особлива увага в статті приділяється навчальним закладам – ремісничому училищі та Людмилівській жіночій школі сільського домоводства і присадибного господарства, які передбачали підготовку спеціалістів із сільського господарства, що в свою чергу, давало можливість забезпечити відповідними кадрами сільську місцевість та сприяло раціональнішому використанню земельних ресурсів й поліпшенню матеріального становища жителів сіл. Відображена їхня роль та значення для тогочасного суспільства. Чільне місце в статті відведено саме Людмилівській жіночій школі. Відображено внутрішній розпорядок школи, навчальний процес; висвітлено історію розвитку даного закладу та подану коротку характеристику його діяльності на сучасному етапі.

Ключові слова: меценат, благодійник, Мрин, Людмилівська жіноча школа, Мринська ремісничка школа.

Кінець XIX – початок XX століття називають “золотою добою” українського меценатства. Відміна кріпацтва, що призвела до соціально-економічних перетворень, розвитку ринкових відносин та підприємництва спонукали активізації суспільно-культурної діяльності. Саме за таких умов розширилась і сфера діяльності меценатів. Значного розвитку в даний період набуло соціальне благодійництво, що виражалося у піклуванні соціально незахищених верств населення (жебраків, безпритульних, покинутих дітей,

хворих тощо), так і у будівництві низки закладів, яким нерідко присвоювали імена засновників, або ж їх найближчих родичів.

Серед когорти вітчизняних меценатів варто звернути увагу на благодійника Павла Степановича Коробку, який не шкодуючи власних коштів зробив вагомий внесок у розбудову навчальних закладів, церковних будівель, лікарень Чернігівщини. Будучи далекоглядною людиною він розумів, що у переважної більшості селян землі більше не стане, а раціонально її використовувати вони не могли через відсутність відповідного рівня агрономічних знань та навичок. Саме, виходячи з цих міркувань П. Коробка основну увагу приділив питанню підняття рівня освіченості селян.

За бездоганну державну службу та суспільно-корисну діяльність Павло Степанович був відзначений царським урядом. Проте, з приходом до влади більшовиків він був заарештований, а прізвище П.С. Коробки надовго зникне зі сторінок наукової літератури. Його заслуги відійдуть у минуле, і лише поодинокі праці будуть висвітлювати патріотизм та благодійництво нашого земляка.

П. С. Коробка народився 1846 р. у родовій садибі губернського секретаря Степана Атоновича Коробки у Борзнянському повіті. Його батько за добросовісну державну службу отримав дворянський титул та незначні землеволодіння – 320 десятин землі разом із 35 селянами [5, с. 7].

Павло Степанович залишився єдиною дитиною в сім'ї через епідемію. Його дитячі роки минули у батьківському маєтку, а юність та подальше життя були пов'язані з Мрином (Чернігівська область, Носівський район), де знаходився маєток матері. Людмила Платонівна Іванова-Коробка – розумна та освічена жінка прагнула дати відповідне виховання синові. Власними зусиллями підготувала юного Павла до вступу в Ніжинську гімназію. 1903 р.

Павло Степанович на згадку про свою мудру матір назвав мринську школу для дівчат – Людмилівською.

Після закінчення гімназійного курсу П.С. Коробка вступив на юридичний факультет Київського університету св. Володимира. Павло-студент брав активну участь у суспільно-громадській діяльності, зокрема: облаштовував початкові школи, майстерні, споживчі лавки. За його сприянням у Мрині 1868 р. було відкрито однокласне училище, в якому деякий час і викладав сам. Займаючись просвітницькою діяльністю Павло Степанович співпрацював і підтримував дружні відносини з багатьма відомими на той час професорами та освітянами, зокрема, з директором Ніжинської гімназії Н.В. Гербелетом, очільником Київської учительської семінарії І.Я. Посадою.

Деякий час П.С. Коробка працював у Ніжинській учительській раді, займався юридичною практикою, а 1878 р. переїхав до столиці. Займається професійною діяльністю, робить блискучу кар'єру та за відмінну службу отримав ранг дійсного статського радника, який надавав спадкове дворянство.

П.С. Коробка був вхожим до царського двору та був членом Державної Думи, але продовжував займатися благочинністю. Так, працюючи в Санкт-Петербурзі Павло Степанович був членом спілки опіки над бідними і хворими дітьми. Разом з тим, основна просвітницька діяльність мецената була пов'язана з Мрином: побудовано й облаштовано початкове двокласне училище; кам'яну Покровську церкву; нижче Леонідівське ремісниче училище для хлопців (1901), Людмилівську жіночу школу, лікарні, богодільні, читальні, організовано пожежні команди, відкрито народну чайну, цегельний завод, ткацьку та кошикоплетільну майстерні і навіть був розроблений проект залізничної колії від Сулака через Мрин до Чернігова. Біля власної садиби Павло Степанович з дубів та лип посадив парк, яким

могли користуватися всі жителі села. Окремі дерева і лавочки мали іменні таблички для конкретного гостя, а під одним дубом була навіть одна для закоханих [5, с.7]. Саме у Мрині він хотів доживати віку, проте революційні заворушення початку ХХ ст. по іншому вирішили його долю. 1917 р. П. С. Коробка вимушений був виїхати до Києва, звідти повернувся через два роки старим, хворим та самотнім. З приходом до влади більшовиків Павло Степанович, як і інші представники дворянського роду, згідно рішення ревкому був заарештований та ув'язнений. Проте за що був позбавлений волі так і невідомо.

Подальша доля мецената достеменно невідома. За переказами, один із жителів с. Лихачева після закінчення Першої світової війни повертався з полону додому. У штабі, де йому підписували документи, він зустрів старого чоловіка у військовому, який, дізнавшись звідки той родом, попросив переказати комусь із Мрина, що пан Коробка живий, “а они, сволочи, пусть знают”. Це схоже на правду, тому що з розповіді жінки, що господарювала у П. Коробки, “сволочи” було єдине грубе слово яке він використовував у своїй мові [5, с.7]. За іншою версією після арешту наш земляк був відправлений до Ніжина. Оскільки, документальні матеріали про його перебуванні у Ніжинській чи Чернігівській в'язницях не збереглося, є припущення, що Павла Степановича стратили без суду та слідства [3, с. 138].

Жорстоко були сплюндровані й могили сімейного склепу Коробків. Розтоптані могильні плити, розтрощені хрести й фотокартки, це все що залишилось в результаті вандалізму тих часів.

Серед низки закладів, що були збудовані за сприянням мецената, особливий інтерес становить ремісниче училище та Людмилівська школа, які забезпечували село спеціалістами-агрономами та механізаторами. Адже, відсутність майстрів змушувала селян звертатися за допомогою до спеціалістів сусідніх повітів, губерній, що вимагало багато часу та

матеріальних затрат. Нерідко, необхідні деталі до сільськогосподарської техніки доводилось закуповувати в іноземних компаній, що призводило до затримки поточних сільськогосподарських робіт.

Урочисте відкриття Мринської ремісничої школи відбулося 1 жовтня 1901 р. На цьому заході були присутні відомі й впливові особи регіону, зокрема: попечитель Київського навчального округу, таємний радник В.В. Вельяминов-Зернов, губернатор та таємний радник Є.К. Андріївський, окружний інспектор Київського навчального округу Н.С. Прелін, директор історико-філологічного інституту кн. Безбородька Ф.Ф. Гельбке [2, с.19]. Загалом, на той час, на Чернігівщині функціонувало 6 промислових училищ, а саме: Новозибківське сільськогосподарське технічне училище, Ніжинське технічне училище з сільськогосподарським відділенням,; технічне училище Міністерського типу, ремісниче училище в Глухові та Чернігові, і власне Мринська нижча реміснича школа. Тоді як на теренах усєї Російської імперії нараховувалась усього 152 навчальних закладів: 6 вищих технічних інститутів, 18 середніх та 20 нижчих технічних училищ, 22 ремісничих училищ звичайного типу, 15 шкіл ремісничого училища, 15 нижчих ремісничих шкіл і 66 промислових училищ, які мали особливий статут [2, с. 26-27]. Тому сміливо можемо говорити про досить високі показники щодо будівництва промислових навчальних закладів на території Чернігівської губернії.

Мринська нижча реміснича школа надавала базові знання з машинобудування, виготовлення плугів, молотило та іншої сільськогосподарської техніки, яка полегшувала трудову діяльність селян. Окрім того, землеробський інвентар, виготовлений учнями Мринської школи, був значно дешевший за куплений у місті; більш пристосований до місцевих умов та не вимагав багато часу й затрат при ремонті. Школа була

розрахована на 40 учнів. Вступити до навчального закладу мали право особи, яким виповнилось 14 років.

Знаковою подією у сфері початкової спеціальної освіти губернії стало відкриття 2 листопада 1903 р. Людмилівської жіночої школи сільського домоводства і присадибного господарства. На урочистому заході окружний інспектор Київського округу М.С. Прелінім зазначав, що мета даного навчального закладу полягає у тому, щоб “сообщать обучающимся в ней женщинам необходимые для хорошей сельской хозяйки сведения по домашнему и усадебному хозяйству”[2, с. 39]. Павло Степанович з цього приводу зазначив “Людмилинская женская школа, есть первая правительственная школа; других таких правительственных школ пока нет. Необходимость учреждения ся вызывается тем, что население увеличивается, а земля не может увеличиваться. Чтобы предупредить бедность, нужно получать больше доходов с земли, чем в настоящее время, обыкновенным путем. Для извлечения же из земли большего дохода, нужны знания, которые можно приобрести только в школе с практическим по преимуществу характером, какового и будет Людмилинская школа. Здесь будет большой огород, сад, молочное хозяйство, свинки, птица; все будет делаться на виду у всех, и каждый может многому научиться... Если мы больше будем знать в этом отношении, то многое не будем покупать за границей, например: семена, разные фрукты (сырые, сухие и в’ялене) и пр., так что деньги, которые мы отдаем за границу, будут оставаться у нас дома, и мы будем богаче... школа усадебного хозяйства будет решительно полезна всем, потому что и богатый, и бедный имеют усадьбу. Всякий будет видеть, что изъ небольшого кусочка земли можно получить достаточно средств. Людмилинская школа есть школа женская, потому что усадебное и домовое хозяйство лежит, главным образом, на женщине”[2, с. 39-42]. Для відкриття школи П. Коробка виділив 20 десятин землі та 50 тисяч карбованців, а сам

отримав довічне звання почесного опікуна школи. Це була перша школа такого типу в Російській імперії яка перебувала на державному утриманні.

Завдання школи були визначені статутом: “школа эта будет давать сведения, которые необходимы для хорошей сельской хозяйке в доме и около дома, а именно: по садоводству, огородничеству, цветоводству, личному хозяйству, счетоводству. В доме необходимо для хозяйки знать следующее: приготовление обыкновенного обеда, печение разного хлеба, сушение и варение фруктов, консервов и т.д.” [4, с. 5].

На воротах, а згодом на фасаді головного корпусу навчального закладу був зроблений надпис:

“Будите мысль, будите жизнь.
На трудразумный направляйте.
Будите мысль, будите жизнь
И лучший век подготовляйте” [6, С. 344].

До цієї школи могли вступати лише дівчата, жінки, незалежно від віросповідання та матеріального статку, яким виповнилося 16 років та мали свідоцтво про закінчення початкової школи. Навчальний процес тривав 3 роки з відповідним поділом на класи. Навчалось всього 60 учениць.

Штатним розписом школи передбачалися такі посади: керівник, законовчитель (особа яка закінчила духовну семінарію), два вчителі, садівник, молочниця, економка, швачка та прислуга для виконання різного роду робіт. Усі працівники забезпечувались житлом. Керівник школи та вчителі, окрім гімназійної освіти, повинні були мати й спеціальну з сільського господарства. Тому викладали предмети хоча й молоді, але досить досвідчені педагоги, деякі з них навчалися та проходили практику за кордоном.

У ній викладали такі предмети: Закон Божий, російська мова, арифметика і практична геометрія, гігієна та надання першої допомоги, природознавство, садівництво та городництво, домознавство і запасонавство, догляд за домашніми тваринами, молочна справа, бджільництво, рахівництво, ознайомлення з правилами рукоділля та навчали співу.

Навчальний план школи передбачав: 18 годин на тиждень практичних занять з кулінарії, рукоділля, пошиву одягу, насадження дерев та прибирання саду; 24 години на тиждень теоретичних занять з Закону Божого, російської мови, арифметики, зоології, ботаніки, тваринництво та співи. Теорію вивчали з 1 жовтня до 1 квітня, решта часу відводилось на практику. Навчальним планом передбачалися зимові канікули з 15 грудня по 15 січня та двадцятиденні, літні. Учениці мали чітко визначений розпорядок дня: улітку просиналися о 5.30, а взимку – о 6.30 ранку, за годину мали одягнутися і прибрати кімнату, потім читали молитви й Євангеліє. О 8-й годині подавали ранковий чай з хлібом, котрий випікали вони самі та розпочинали навчання з перервою ополудні на обід. За спільним столом збиралися як учениці так і їх наставниці [1, с. 310].

1911 року на базі школи відкрито жіночу семінарію з трирічним терміном навчання. 1919 року вона була реорганізована в педагогічні курси, а 1926 року – у педагогічний технікум, який через три роки був переведений до Ніжина. Згодом на його базі була заснована профтехшкола, яка 1930 року перепрофілювали в технікум сільського господарства, який проіснував до 1933 [6, с. 344].

1 жовтня 1933 року була утворена Мринська школа механізації сільського господарства, яка готувала таких спеціалістів: трактористів-машиністів, комбайнерів, електромонтерів, водіїв автомобілів тощо. Проте, початок Другої Світової війни негативно відзначився на подальшому розвитку. Так, під час окупації 1941 – 1943 рр. матеріальна база, за винятком

навчального корпусу, була зруйнована. Невдовзі після визволення нашого краю від німецьких загарбників 1944 р. училище продовжило свою роботу з підготовки механізаторів.

За час існування училища в його стінах було підготовлено 45 тисяч спеціалістів різних професій сільськогосподарського виробництва. Навчання здійснювалося за державний кошт. Учням видавалася робоча і парадна форма одягу, було безкоштовне харчування, виплачувалась стипендія та оплачувалось житло. Училище забезпечувалося сучасною технікою, що зумовило відкриття нових спеціальностей (механізаторів трудомістких процесів у тваринництві, електриків), навчальні кабінети та лабораторії були забезпечені необхідним обладнанням. Термін навчання збільшився з шести місяців до 1 – 3 років. У середньому на рік контингент учнів становив понад 300 чоловік [6, с. 344-345].

У 1970-х роках, на випадок надзвичайних ситуацій, з питань цивільної оборони планувалося на базі Мринського училища розмістити республіканський Комітет профтехосвіти. Тому в училищі було збудовано чотириповерховий корпус з 28 навчальними кабінетами, актовим та спортивним залами, їдальнею, а також був збудований п'ятиповерховий гуртожиток з побутовими кабінетами та кімнатами відпочинку.

Станом на 1990 р. училище для проведення виробничої практики мало у своєму розпорядженні 15 автомобілів, 30 тракторів та близько 200 різних марок сільськогосподарської техніки. Педагогічний штат становив понад 80 чоловік. На сьогоднішній день на балансі училища 150 гектарів орної землі та невелика свиноферма на яких учні, на практиці, успішно закріплюють теоретичні знання [6, с. 345].

Отже, за 35 років суспільної діяльності П. С. Коробка зробив вагомий внесок у розвиток освіти. Будучи справжнім патріотом, Павло Степанович розумів, що поліпшення економічного становища країни, перш за все

залежить від ефективності використання земельних наділів, від умінь на практиці застосовувати набуті знання. Тому прагнув створити спеціальні навчальні заклади, які б готували відповідних працівників в галузі сільського господарства. Адже наявність відповідних кадрів у аграрній сфері, давало б змогу не лише підняти економічний рівень життя жителів сільських округів, але, й власне, всієї країни.

1. Русанов Ю. Освітньо-доброчинна діяльність Павла Степановича Коробки / Русанов Ю. // Український історичний збірник. – Вип. 16. – Київ, 2013. – С. 304 – 312.
2. Коробка П.С. Общественная деятельность П.С. Коробки. 1868 – 1903 гг. / Коробка П. С. – СПб., 1904. – 47 с.
3. Матюшенко А. Громадська діяльність Павла Степановича Коробки / Матюшенко А. // Скарбниця української культури: Зб. Наук.праць. – Вип. 8. – Чернігів, 2007. – С. 136 – 139.
4. Смичок К. В любові до обраної професії вихованцям Мринського профтехучилища можна позаздрити... Їм би ще гідні умови для навчання / Смичок К. // Носівські вісті. – 14 квітня 2012 р.
5. Чекан А. Просвітянин, патріот, меценат. До 160-річчя Павла Степановича Коробки / Чекан А. // Носівські вісті. – 6 травня 2006.
6. Фурса В. М. Славні імена Носівщини / Фурса В. М. – Вид. 2. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2012. – 384 с.

В статтє отображений жизнений путь и общественная деятельность благодателя Черниговской губернии П.С. Коробки.

Ключевые слова: меценат, благотворитель, Мрин, Людмиловская женская школа, Мринская ремесленная школа.

The article is devoted to Pavlo StepanovychyKorobka who wasthe Ukrainian enlightener and a patron of art of the Chernihiv province. A vital way and public activity of philanthropist is probed in the article. It is shownP.S. Korobka’s publicly useful activity and his contribution to the development of native town Mrin.Exactly here It is here for his assistance an initial two-year college, Stone Virgin Church, Leonidiv handicraftschool for boys, Ludmylivskyy female school, hospital, hospice, reading-rooms, fire brigade, teahouses, brickwork, weaving and weave-baskets workshopwere built and equipped. Special attention is given to educational institutions– a trade school and Ludmylivskyy Girls School of Agriculture and Home Economics gardening, which provided training specialists in agriculture, which in turn made it possible to ensure adequate staff countryside and contributed to a more rational use of land resources and improve the financial situation of villagers. It is displayed their role and importance to the society of those times. Prominent place in the article is devoted to Ludmylivskyy Girls School. It is shown

the internal rules of the school, the learning process; covers the history of the institution and a brief description of its activities.

Key words: patron, benefactor, Mryn, Ludmylivska female school, Mrynska craft school.

1. Rusanov Yu. Osvitno-dobrochynna diialnist Pavla Stepanovycha Korobky / Rusanov Yu. // Ukrainyskiy istorychnyi zbirnyk. – Vyp. 16. – Kyiv, 2013. – S. 304 – 312.
2. Korobka P. S. Obshchestvennaia deiatelnost P.S. Korobky. 1868 – 1903 hh. / Korobka P. S. – SPb., 1904. – 47 s.
3. Matiushenko A. Hromadska diialnist Pavla Stepanovycha Korobky / Matiushenko A. // Skarbnytsia ukrainskoi kultury: Zb. Nauk.prats. – Vyp. 8. – Chernihiv, 2007. – S. 136 – 139.
4. Smychok K. V liubovi do obranoi profesii vykhovantsiam Mrynskoho proftekhuchylyshcha mozhna pozazdryty... Yim by shche hidni umovy dlia navchannia / Smychok K. // Nosivski visti. – 14 kvitnia 2012 r.
5. Chekan A. Prosvitianyyn, patriot, metsenat. Do 160-richchia Pavla Stepanovycha Korobky / Chekan A. // Nosivski visti. – 6 travnia 2006.
6. Fursa V. M. Slavni imena Nosivshchyny / Fursa V. M. – Vyd. 2. – Nizhyn: TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf», 2012. – 384 s.

© Бровко А. Г.

Стаття надійшла до редколегії 6. 11. 2014 р.

УДК069.8:94(477.52)

Терентьєва В.М.

З ІСТОРІЇ ПУТИВЛЬСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ (1919 – 1941)

У статті на основі документів, які зберігаються у фондах і бібліотеці Путивльського державного історико-культурного заповідника, розкривається найскладіший період становлення найстарішого музейного закладу Сумської області – Путивльського краєзнавчого музею.

Значна увага приділяється засновнику, першому директору музею – Петру Максимовичу Коренєву, який в умовах Громадянської війни зумів не тільки сформувати, зберегти, але й розширити музейну колекцію. Петро Максимович у 1920-х роках займається активною пам'яткоохоронною діяльністю: описує кургани, стояки, городища; захищає від руйнування корпуси Молченського монастиря, Софронівську пустинь. 1927 р. місцеве партійне керівництво забажало закрити установу. І завдяки активному супротиву саме П. М. Коренєва установу вдалося зберегти. Помітний внесок